

В.М. Плис, к.вет.н., завідувач лабораторії ветеринарної медицини, Державна установа Інститут сільського господарства степової зони Національної академії аграрних наук України

В статті представлено результати досліджень клінічних ознак за гострого, підгострого та хронічного перебігу захворювання у курей. Виявлені і описані основні патогномонічні ознаки гемофільозу курей у сучасних умовах динамічно розвинутого промислового птахівництва. Встановлено, що найбільш характерними ознаками за гострого перебігу гемофільозу є: чхання, водянисті витікання із носових отворів, утруднене дихання, яке супроводжується хрипами, кон'юнктивіт, риніт, набряк лицьової частини голови, при пальпації похідні шкіри голови гарячі, за підгострого перебігу, ознаки такі ж як і за гострого, але посилюється кон'юнктивіт в ексудаті з'являються нитки фібрину, повіки припухають, очна щілина звужується, під час хронічної форми гемофільозу переважають ознаки кератиту, серозно-фібринозного кон'юнктивіту, паноптальмія, набряклість підшкірної клітковини навколо очей, борідок, сережок, міжщелепового простору – «совина голова», розвиваються проносні явища, аеросакуліт, артрит, ознаки пневмонії.

Ключові слова: гемофільоз, клінічні ознаки, перебіг хвороби, кури, бактерія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Суттєвою ланкою оптимізації показників птахівництва є стабілізація епізоотичної ситуації з інфекційних хвороб птахів. У цьому напрямі важливим завданням служби ветеринарної медицини птахівництва господарств є забезпечення стійкого благополуччя і попередження виникнення інфекційних хвороб птиці на підконтрольних територіях. Враховуючи значні господарські, практично глобальні зв'язки птахівницьких господарств нашої держави із господарствами країн близького і далекого зарубіжжя, ставляться вимоги постійного ветеринарного контролю готової продукції, курчат і яєць, що завозяться на територію України [4].

Забезпечення високого рівня резистентності та продуктивності сільськогосподарської птиці є актуальною науково-практичною проблемою сучасного птахівництва в Україні. На сьогодні перед спеціалістами ветеринарної медицини стоїть завдання швидко і ефективно реагувати у різних виробничих ситуаціях. Тому на передній план виходять своєчасний аналіз відхилень різних ланок метаболізму, стану захисних систем та параметрів гомеостазу [6].

Виникнення заразних захворювань у птахівницьких господарствах пов'язане із занесенням збудника інфекції або інвазії ззовні. Тому запобігання виникнення інфекційних хвороб для всіх господарств, де утримується птиця, обов'язковими є дотримання таких вимог: дотримуватись закритого режиму роботи, своєчасне і якісне виконання ветеринарно-санітарних правил, профілактика інфекційних хвороб відповідно до попередньо розробленого плану протиепізоотичних заходів [3].

Гемофільоз (гострий інфекційний риніт, інфекційний нежить, заразний нежить, кориза, «совина голова») – ензоотично перебігаюче захворювання курей, яке характеризується кон'юнктивітом, запаленням слизової оболонки носової порожнини, трахеї, гортані, набряками підшкірної клітковини та інфраорбітальних синусів в області голови, аеросакулітом та пневмонією [1, 2, 4, 5].

Економічні збитки складаються від загибелі птахомолодняку, зниження продуктивності, затрат на проведення лікувально-профілактичних заходів. До гемофільозу сприятливе птахопоголів'я родини куриних (кури, індики, фазани, голуби), але найчастіше хворіють кури всіх вікових груп м'ясного та яєчного напрямку продуктивності. Захворювання частіше реєструється восени, взимку та ранньою весною. Джерелом інфекції є хвора птиця, яка виділяє збудника у зовнішнє середовище із виділеннями з носової порожнини, послідом, під час чхання. Основні шляхи зараження птиці аерогенний і аліментарний. Сприяючими факторами у виникненні захворювання можуть бути переохолодження, надлишок аміаку і сірководню в повітрі пташника, незбалансованість раціону птиці за білком, каротином і іншими вітамінами, макро- та мікроелементами [2, 4, 5].

Мета роботи. Дослідити патогномонічні клінічні ознаки за гострого, підгострого та хронічного перебігу гемофільозу курей.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводились в лабораторії ветеринарної медицини (бактеріальна патологія) Державної установи Інститут сільського господарства степової зони Національної академії аграрних наук України та на базі фермерського господарства «Мрія».

Патологічний матеріал надійшов на дослідження із приватного сектору та ФГ «Мрія» двох областей України у 2012 році. Діагностували захворювання, враховуючи анамнестичні дані, клінічні ознаки, патологоанатомічні зміни, результати бактеріологічних досліджень. Диференціювали це захворювання від респіраторного мікоплазмозу, пастерельозу, пневмовірусної інфекції, інфекційного бронхіту, інфекційного ларинготрахеїту, віспи та гіповітамінозу А.

Щоденно проводили клінічний огляд хворого птахопоголів'я визначаючи перебіг захворювання. При обстеженні звертали увагу на зовнішній вигляд пір'яного покриву птиці, реакцію на зовнішні чинники, приймання корму та води, стан видимих слизових оболонок, характер носових витікань і кількість, огляд голови, очей, наявність

виділень їх характер та кількість, враховували тип дихання, наявність хрипів і їх характер.

Виділення і культивування мікроорганізмів проводили на звичайних (МПА, МПБ) і збагачених (агар з додаванням 20 % крові курей, м'ясний екстракт, триптозний агар) живильних середовищах.

Ідентифікацію мікроорганізму здійснювали шляхом вивчення морфолого-тинкторіальних та ферментативних властивостей за Берджі (1997). Визначення патогенних властивостей проводили шляхом постановки біопроби на курях віком 90-150 діб.

Результати власних досліджень. Упродовж періоду захворювання було проведено дослідження клінічних ознак за гострого, підгострого та хронічного перебігу захворювання.

Вивчаючи характерні клінічні ознаки у захворілих курей за гострого перебігу відмічали водянисті, а в подальшому мутні, слизові витікання ексудату із носових отворів, чхання, утруднене дихання, яке супроводжується хрипами, кон'юнктивіт, риніт, набряк тканин голови, при пальпації похідні шкіри голови гарячі. Кури пригнічені, пір'я скуювджене, забруднене ексудатом в ділянці шиї і крил, відмова від корму, в'ялість, крила опущені, зниження продуктивності яйця у несучки – на 40 %, у бройлерів приростів – на 350-400 г, загибель сягала до 12,4 %. У 67 % захворілої птиці відмічалися серозний кон'юнктивіт, серозно-фібринозний риніт, витікання неприємно пахучого запаху.

За підгострого перебігу, ознаки такі ж як і за гострого, але посилюється кон'юнктивіт в ексудаті з'являються нитки фібрину, повіки припухають, очна щілина звужується. Накопичення ексудату у кон'юнктивальному мішку призводить до зміщення очного яблука. Інколи у деяких особин у патологічний процес втягуються слизова оболонка

придаткових порожнин, з'являється набряклість підшкірної клітковини та драглистість тканин в області голови.

Під час хронічної форми гемофільозу переважали ознаки кератиту, серозно-фібринозного кон'юнктивіту, панофтальмія, набряклість підшкірної клітковини навколо очей, борідок, сережок, міжщелепового простору – «совина голова», розвиваються проносні явища, аеросакуліт, артрит, ознаки пневмонії. У бройлерів спостерігався синдром роздутої голови.

У курей приватного сектору та ФГ «Мрія», де було виявлено хворобу і вивчено клінічні ознаки за гострого, підгострого і хронічного перебігу хвороби та патологоанатомічні зміни, результати цих досліджень були також підтверджені бактеріологічними дослідженнями патологічного матеріалу.

За бактеріологічних досліджень патологічного матеріалу на щільних живильних середовищах відмічали ріст дрібних, круглих з рівними краями і гладенькою поверхнею колоній, подібних до крапельок роси. На рідких живильних середовищах ріст супроводжувався рівномірним помутнінням.

В полі зору мікроскопа *Haemophilus paragallinarum* являє собою маленьку, нерухому, грамотрицателі, полярно забарвлену паличку.

Висновки. 1. Клінічні ознаки за гострого, підгострого та хронічного перебігу були типовими та патогномонічними для гемофільозу курей.

2. За гемофільозу (заразної нежиті, коризи) відмічали зниження продуктивності яйця у несучки – на 40 %, у бройлерів живої маси – на 350-400 г, загибель сягала до 12,4 %.

3. Найбільш виражені симптоми за гострого та хронічного перебігу хвороби виявляли в носовій порожнині, кон'юнктиві, похідних шкіри голови, підшкірній клітковині, легенях, кишечнику і суглобах.

Список використаної літератури

1. Доник Н.С. Болезни домашней птицы [Текст] / Н.С. Доник, А.В. Колганов. – Киев.: Ветинформ, 1997. – С. 79-80.
2. Гемофильоз [Текст] Хвороби птиці: навчальний посібник / За ред. Т.І. Фотіної [та ін.]. — К.: ДІА, 2012. – С. 87-89.
3. Вступ [Текст] / Довідник з хвороб птиці / В.В. Герман [та ін.] за ред. Германа В.В., Стегнія Б.Т., Вербицького П.І. – Харків.: Фоліо, 2002. – 10 с.
4. Гемофильоз [Текст] / Інфекційні хвороби птиці / Л.Є. Корнієнко [та ін.] за ред. Л.Є. Корнієнко. - Херсон.: Грінь Д.С., 2012. – С. 81-95.
5. Болезни домашних и сельскохозяйственных птиц [Текст] / Б.У. Кэлнек [и др.]; под общ. ред. Б.У. Кэлнека [и др.]. – М.: Аквариум, 2003. – С. 210-220.
6. Довідник загальних і спеціальних методів дослідження крові сільськогосподарської птиці [Текст] / В.В. Данчук [та ін.]; за ред. В.О. Ушкалова. – Львів.: Сполом, 2013. – 10 с.

Плыс В.Н. Особенности клинических проявлений и протекания гемофилеза у кур

В статье представлены результаты исследований клинических признаков при остром, подостром и хроническом течении заболевания у кур. Обнаружены и описаны основные патогномические признаки гемофилеза кур в современных условиях динамично развитого промышленного птицеводства. Установлено, что наиболее характерными признаками при остром течении гемофилеза являются: чихание, водянистые истечения из носовых отверстий, затрудненное дыхание, которое сопровождается хрипами, конъюнктивит, ринит, отек лицевой части головы, при пальпации производные кожи головы горячие, при подостром течении, признаки такие же, как и при остром, но усиливается конъюнктивит, в экссудате появляются нити фибрина, веки припухают,

глазная щель суживается, при хронической форме гемофилеза преобладают признаки кератита, серозно-фибринозного конъюнктивита, панофтальмия, отечность подкожной клетчатки вокруг глаз, бородок, сережек, межчелюстного пространства - «совиная голова», развиваются слабительные явления, азросакулит, артрит, признаки пневмонии.

Ключевые слова: гемофилез, клинические признаки, течение болезни, куры, бактерия.

Plys V. N. Features clinical manifestations and course hemophilosis in chickens.

The article presents the results of studies of clinical signs in acute, subacute and chronic course of the disease in chickens. Discovered and described the main pathognomonic signs hemophilosis hens in modern conditions the dynamic development of the poultry. Found that the most characteristic features with acute hemophilosis are: sneezing, watery discharge from the nostrils, shortness of breath, which is accompanied by wheezing, conjunctivitis, rhinitis, swelling of the face of the head, palpation derivatives scalp hot, with subacute, signs are the same as in acute, but enhanced conjunctivitis in exudate of fibrin strands appear, eyelids swell, eye gap narrows in chronic hemophilosis, signs of keratitis, conjunctivitis ceroplastic, panophthalmitis, swelling of the subcutaneous tissue around the eyes, beards, earrings, rostral space - "owl's head", developed laxatives phenomena, aerosakulit, arthritis, signs of pneumonia.

Keywords: hemophilosis, clinical signs of the disease, chickens, a bacterium.

Дата надходження до редакції: 25.01.2015 р.

Рецензент: д.вет.н., професор Фотіна Т.І.

УДК 619.616.988.636.5

РЕОВІРУСНА ІНФЕКЦІЯ МУСКУСНИХ КАЧОК ТА БІОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ВІРУСУ

Ю.Ю. Ніколаєнко, молодший науковий співробітник*, ДДСП НААН

*Науковий керівник – д.вет.н., Наливайко Л.І.

В статті наведено клініко-епізоотологічні, серологічні та вірусологічні результати досліджень, проведені у птахогосподарствах України. Економічний збиток від захворювання качок коливався від 10 до 30 % і вище. Серологічними дослідженнями 30 проб сироваток крові хворих каченят за допомогою РНГА (еритроцитарний діагностикум ІЕКВМ) були виявлені специфічні антитіла до реовірусу від 1:8 до 1:128. Вірусологічними дослідженнями з патматеріалу хворої птиці на 10-11-денних ембріонах качок та культурі клітин фібробластів качок ізолювано реовірус з інфекційним титром $6,0 \text{ Ig ТЦД}_{50/\text{см}^3}$. На підставі отриманих результатів встановлено реовірусну інфекцію серед мускусних качок, що була причиною їх загибелі, і свідчила про необхідність контролю розповсюдження даної інфекції не тільки серед курей, а й водоплавної птиці. При заключному діагнозі необхідно враховувати результати як особливостей перебігу захворювання, так і лабораторних досліджень.

Ключові слова: качки, епізоотологічні серологічні, вірусологічні, дослідження, клінічні ознаки, патологоанатомічні зміни, реовірусна інфекція, ембріони та культура клітин фібробластів качок.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Збудник реовірусної інфекції птиці (ARV) відноситься до родини Reoviridae і має широке розповсюдження в природі. Захворювання на ARV проявляється у гострій, хронічній, субклінічній (латентній) формах [1, 7], і наносить значні економічні збитки за рахунок загибелі птиці (5-30%), підвищеної вибраковки (2-15 %), відставання у рості і розвитку. Хворобу спостерігають у вигляді ензоотичних спалахів. Епізоотологічною особливістю реовірусної інфекції є тривале вірусносієство (до 1 року і більше). Інфекція була виявлена на всіх континентах. Хворіють переважно кури та індики. Так, в літературі є свідчення про ізоляцію реовірусу від качок, голубів, гусей, папуг з клінічними ознаками захворювання [3, 5]. Інкубаційний період при інфікуванні вірулентним штамом авіреовірусу добових курчат, індичат, гусенят складає 48-72 години. У хворого молодняка до 3-тижневого віку спостерігають діарею, пригнічення, втрату маси тіла, кульгавість. У перехворілих – інфраорбітальний синусит та кон'юнктивіт.

В країнах дальнього зарубіжжя захворювання, переважно, реєструють серед курчат - бройлерів, але є свідчення про зараження реовірусом і качок, виділеним від курей [2, 5, 7].

Стосовно розповсюдження реовірусу серед молодняка водоплавної птиці у тахогосподарствах України – дані відсутні, що і є актуальністю роботи. Найбільше повідомлень про виділення патогенних штамів ARV у зв'язку з масовою загибеллю мускусних качок та гусят було зроблено у Китаї. Так, у 2007 році у декілька качиних господарств від пекінських качок були виділені три ізоляти orthoreovirus. У порівнянні з 1997 роком вже у 2011 році реовірусна інфекція призводила до загибелі мускусних каченят і сягала до 30 % від загальної кількості поголів'я. При експериментальному інфікуванні ізолюваний реовірус виявився патогенним для добових мускусних каченят. Однак, при інокуляції підшкірно ізоляту реовірусу, виділеного від мускусних качок, для пекінських качок виявився непатогенним. Реовірусна інфекція мускусних качок у птахофабриках в Ізраїлі викликала захворювання у 30 %, загибель